

Toldy Mária-életútinterjú

Készítette: Csatári Bence

A beszélgetés időpontja: 2019. augusztus 1., Budapest, Pestújhely

Szerkesztett, tömörített, kiegészített, lábjegyzetelt változat.

Csatári Bence:

Milyen családban nőtt fel a hatvanas évek egyik legismertebb táncdalénekesnője?

Toldy Mária:

Édesapám, Toldy István mérnökember volt, a Ganz-Mávagban dolgozott műszaki osztályvezetőként. Egész életében ez volt a munkahelye, és alig néhány évvel azután, hogy nyugdíjba ment, meghalt, mert magas volt a vérnyomása, és úgy látszik, hogy akkoriban nem voltak még erre megfelelő hatékonyságú gyógyszerek. Édesanyám, Worschitz Mária háztartásbeliként fogta össze a családot, de ő sem sokkal élte túl, öt évvel később ő is utána ment, így nagyon hamar, már huszonévesen árvaságra jutottam. Anyai nagypapám a Horthy¹-korszakban az Elektromos Művek műszaki vezetőjeként havi kétszáz pengőt keresett, és sokat idézte a híres slágert, hogy „havi 200 pengő fixszel ma az ember könnyen viccel”.² Egy szép lakást is fenntartottak a XIII. kerületi Bulcsú utcában. A szüleim tartottak attól, hogy majd kilakoltatják őket a Rákosi-rendszerben,³ amikor az efféle cselekedetek mindennaposak voltak, de végül erre szerencsére nem került sor. Apai nagypapám a Csongrád megyei Mindszenten művezető főgépész volt a Pallavicini⁴-gazdaságban. Érdekeség, hogy édesapámék tízen voltak testvérek, közülük viszont két ikerpár is született. A testvérek közül az egyik pap lett, és volt apukámon kívül még egy mérnök végzettségű a nagybátyáim közül.

Csatári Bence:

Mik voltak az első zenei élményei?

Toldy Mária:

A bátyám, Toldy Zoltán – aki filmgyári hangmérnök volt, és sajnos szintén nagyon fiatalon, ötvenévesen hunyt el – nagyon szépen énekelt, ahogy édesapám is, ellentétben anyukámmal, bár utóbb ő azt állította, hogy neki is jó hangja volt, csak időközben elment. Akkoriban még nem hittem el szegénynek, pedig valószínűleg nem túlzott. Nagypapám a két lányának vett egy-egy házat egymás mellett, az egyikben – amit édesanyám kapott –, lakom a mai napig itt Pestújhelyen. A szomszédban élő, nálam egy évvel idősebb unokanővéremmel, Velemi Máriával⁵ és a bátyámmal megalapítottuk a szerényen rólunk elnevezett Toldy-énekhármast, amivel többnyire swingeket és rock and rollokat adtunk elő három szólamban, többek között Bill Haley-től⁶ a *Rock Around the Clock*ot. Később felfigyelt ránk egy Tóth

¹ Horthy Miklós (1868–1957) Magyarország kormányzója volt 1920–1944 között, egy korszak névadója lett. Személyének megítélése a mai napig élénk politikai vita tárgya.

² Rozsnyai Sándor és Vadnay László híres slágerre vált kuplóját az azonos című filmben Szántó Gyula énekli.

³ A kommunizmus legsötétebb időszaka kétségkívül 1948–1956 közé esett Magyarországon, amikor a Rákosi Mátyás (1892–1971) pártfőtitkár neve által fémjelzett korszakban teljes létbizonytalanságban élt a társadalom döntő többsége.

⁴ A Pallavicini volt az egyetlen főúri család, amely az idegen eredetű örgrófi címmel élt huzamosabb ideig Magyarországon. A família hazai ága genovai eredetű volt.

⁵ Velemi Mária (1937) később Ajtai Mária néven szintén énekesnő lett. Több ORI-szervezésű előadáson vett részt, mások mellett a Non-Stop együttes kísérte, és egy színpadon állt többek között Magay Klementinával és Horváth Vilmosmal.

⁶ Bill Haley (1925–1981) amerikai dalszerző, gitáros 1954-ben rocktörténelmet írt azzal, hogy zenekarával egy New York-i stúdióban felvette a *Rock Around the Clock* című számot.

Zoltán nevű mérnök úriember, akinek a saját nevét viselő big bandjében is felléphettünk. Ebben a csapatban játszott egyébként mások mellett Bergendy István⁷ is. Ezek a koncertek arra is jók voltak, hogy Szirmay Mártával⁸ megismerkedhessem, aki több éven keresztül képezte a hangomat, miközben még ő is a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolára járt, tehát valójában gyakorolt rajtam, így mindketten jól jártunk. Tóth Zoltán aztán a big bandjéhez szeretett volna egy kórust, amit bemutatott volna a rádióban, de ez nem jött össze, csak én mentem be velük, így a rádió kulisszái mögé bepillantottam. A kisméretű 11-es stúdióban felszabadultam énekeltem Ella Fitzgeraldot,⁹ miközben tíz-tizenötven gyűltek össze a lehallgató fülkében. Azt hittem, ennyire tetszett nekik a zenekar produkciója, de aztán hamarosan kiderült, hogy az én énekstílusom nyerte meg a tetszésüket. Ekkor Bágya András¹⁰ tekintette meg zenei rendezőként ezt a produkciót, aki rögtön ígéretet tett arra, hogy ha elindul a tánczenei stúdió, mehetek hozzájuk a képzésre.

Csatári Bence:

Hol jártunk ekkor időben?

Toldy Mária:

Ez 1958 körül történt, és nemsokára be is indult a képzés. Ekkorra már elvégeztem a Közgazdasági Technikumot Pestújhelyen, mert édesanyám nagyon féltett, és ebből a megfontolásból inkább a házunktól mindössze egy utcával arrébb lévő iskolába íratott, majd érettségi után elhelyezkedtem a 11. számú Autóközlekedési Vállalatnál, rövidebb nevén az AKÖV-nél statisztikusként. 1956-ban is itt dolgoztam, de a forradalom ideje alatt a szüleim megtiltották, hogy bárhova is menjek, így a történelemből teljesen kimaradtam, a pincében vészeltük át a nehéz napokat, ellentétben a bátyámmal, aki sokat csavargott ekkor a városban. A forradalom és szabadságharc leverése után, miután helyreállt a hétköznapi rendje, újra az AKÖV-nél találtam magam. De a statisztika engem egyáltalán nem érdekelt, inkább zenét tanultam önszorgalomból, így a rádióban Bágya András felajánlása nagyon jókor jött.

Csatári Bence:

Hogyan zajlott a képzés a rádióban?

Toldy Mária:

Balassa P. Tamás¹¹ vezette az 1959-ben indult stúdiót, mindenki nagy öröme, mert remekül irányított bennünket, bár azt is hozzá kell tenni, hogy a tehetségtelen embereken ő sem tudott segíteni. Ezt a stúdiót arra találták ki, hogy legyen lehetősége a jó énekeseknek kiemelkedni, mintegy biztosítandó az utánpótlást. Nagyon kedveltem őt, emberileg is közel

⁷ Bergendy István (1939) Liszt Ferenc-díjas zeneszerző, szaxofonos, énekes, a Bergendy-együttes zenekarvezetője,

⁸ Szirmay Márta (1939–2015) Liszt Ferenc-díjas mezzoszoprán és alt opera- és dzsesszénekesnő. Énekesnőként sokoldalú és temperamentumos volt, mint színésznő, elsősorban drámai hősnőket játszott, emellett karakter szerepekben is remekelt. 1968-ban Londonban, majd 1978-ban Kölnben telepedett le, ahol szintén operaénekesként dolgozott.

⁹ Ella Jane Fitzgerald (1917–1996) tizenháromszoros Grammy-díjas amerikai dzsesszénekesnő, szakmájában minden idők egyik legkiemelkedőbb személyisége.

¹⁰ Bágya András (1911–1992) eMeRTon-díjas zeneszerző, érdemes művész, a Kádár-rendszer könnyűzenei életének egyik meghatározó alakja. A Magyar Rádióban zenei rendezőként is elvülhetetlen érdemeket szerzett. Első felesége Hollós Ilona volt, majd válásuk után 1965-ben vette feleségül Toldy Máriát, akivel a házassága azonban nem volt hosszú életű, később Kemény Katalin közgazdással esküdtek hűséget egymásnak.

¹¹ Balassa P. Tamás (1922–2010) zeneszerző, karmester, zongoraművész, hangszerelő, több táncdalfesztiválon vezényelt. 1954-től 1959-ig tagja, illetve hangszerelője volt a Magyar Rádió Tánczenekarának, 1959 és 1985 között pedig ugyanitt tanított a tánczenei stúdióban. 1977-től 1982-ig vezetője volt az Országos Szórakoztatózenei Központ Stúdiójának.

állt hozzám, amíg élt, minden évben felköszöntött május 3-án, a születésnapomon. Akkoriban még úgy gondoltam, hogy nem akarok énekesnő lenni, elsősorban inkább énektanári ambícióm volt, ami több mint egy évtized után meg is valósult. Hetente egyszer kellett bejárnunk, a házi feladatnak kiadott dalt kellett elénekelnünk a kurzusvezetőnknek, aki különböző instrukciókkal látott el bennünket. Három évig jártam ide, nagyon hasznos volt. Csoporttársaim között szerepelt a majdani táncdalfesztiválok állandó versenyzője, Mátrai Zsuzsa¹² is. Vizsgadalainkról felvételek készültek, amiket leadtak a rádióban. Ezt természetesen még a *Rádió és Televízió Újság* is lehozta, amely engem éltanulóként emlegetett. A szerzők persze a vizsgáinktól teljesen függetlenül is beadták a dalukat a rádióba, amiket egy szakmai lehallgató bizottság kiválogatott és szortírozott közöttünk. Minden hónapban volt egy bizonyos kontingens, amit a rádió szerkesztősége színvonalasnak ítélt, és amit személyre szabottan osztottak ki nekünk. Nekem elsősorban a játékos dalok jutottak, a személyiségemből fakadóan. Az is előfordult azonban elég sokszor, hogy a szerzők kifejezetten nekem írtak dalokat, de ilyen esetekben egyáltalán nem volt biztos, hogy megkaptam azokat. Amikor már Bágya András felesége voltam, akkor sem volt egyértelmű, hogy a szerzők által nekem ajánlott dalokat én kapom. Az viszont soha nem merült fel bennem, hogy akár csak egyetlen dalt is visszautasítsak, ilyen soha nem is fordult elő velem pályafutásom alatt. Miután pedig felvettük a dalokat, „zésítették”, azaz rádiós műsorba való szerkesztésre alkalmasnak ítélték. A felvételek után járt is némi honorárium, egyszeri összeg, mert az előadói jogdíjat nem ismerte a Kádár-rendszerben a Magyar Rádió.

Csatári Bence:

Milyen körülmények között vették fel a dalokat a rádióban?

Toldy Mária:

Nagyon érdekes tapasztalatokat adtak ezek az alkalmak. Mivel mindig túl közel mentem a mikrofonhoz – ezt a rádiósok úgy mondták, hogy „megettem a mikrofont” – mindig betoltak egy széket a mikrofon és közém. Tőlem nem messze, néhány méterre volt egy hangfal, amelyből a minden hangszer szólamát tartalmazó zenei alapot hallottam, amire rá kellett énekelnem. Ez azonban nem volt olyan egyszerű, mert nehéz volt belőni, hogy milyen hangerő az, amit még nem nyom el a hangom, ugyanakkor én magam is hallom, és amitől nem leszek olyan hangos, hogy bezavarjak az énekmikrofonba. Sokszor kértem, hogy hangosítsák a zenei alapot, de ezt nem lehetett a végtelenségig emelni. Ez persze eléggé kezdetleges megoldás volt, ettől függetlenül boldog voltam, hogy ehhez a lehetőséghez jutottam. Akkor szembesültem azzal, hogy van ennél sokkal jobb is, amikor Koós Janival¹³ kimentünk az NSZK-ba, és ott készítettünk felvételeket. Nagy revelációval hatott rám, hogy amikor felvettük a fülhallgatót, nem zavarja semmi az énekmikrofont, és kedvemre énekelhettem, amit minden erőlködés nélkül visszahallottam a fülemben.

¹² Mátrai Zsuzsa (1941) volt az első énekesnő, aki nemcsak a mikrofonállvány mögül énekelt, hanem szabadon mozgott a színpadon produkció közben. Legismertebb slágere a *Látod, ez a szerelem* volt. A későbbiekben együtt élt Korda György énekessel is.

¹³ Koós János (1937–2019) komolyzenei képzettségű táncdalénekes, előadóművész, humorista, színész. Legnagyobb slágerei: *Kislány a zongoránál*, *Sír a telefon*, *Annyi ember él a Földön*, *Kapitány*, *Nem vagyok teljesen örült*. Előadói, illetve első díjakat nyert az 1966-os, az 1968-as és az 1969-es Táncdalfesztiválokon.

Csatári Bence:

A rádiós felvételek készítése közben volt javítási lehetőség az énekesek számára?

Toldy Mária:

Hogyne, hiszen mi sem vagyunk tévedhetetlenek. Nem az volt a jellemző, hogy az elejétől a végéig elénekelt valaki egy számot, bár néha ez is előfordult. Felénekléskor egy-egy szakasz végén volt lehetőség a leállásra, megbeszéltük a tennivalókat. Volt, hogy a zenei rendező, de olyan is volt, amikor én kértem, hogy vegyünk fel újra, mert úgy éreztem, jobban is meg tudom csinálni. Aztán az is előfordult, hogy tévedtünk, nem lehetett jobban kivitelezni az adott zenei megoldást. Azt, hogy mikor álljunk le, a zenei struktúrán kívül az éppen akkor nyújtott teljesítmény, illetve annak esetleges elmaradása határozta meg. Volt, hogy nekifutottam még egyszer az akkor esedékes versszaknak, hogy eldöntsük, azt a bizonyos magasabb hangot végül is ki tudom-e énekelni. Egyszóval teljesen más volt, mint egy Táncdalfesztivál, ahol viszont élőben kellett mindent elénekelni, nem volt mese, nem volt hibázási lehetőség, aki hibázott, az megbukott a megmérettetésen.

Csatári Bence:

A Magyar Rádió tánczenei stúdiójából került ki a lipcei tánczenei fesztiválra is 1960. november 12–20. között?

Toldy Mária:

Pontosan, a csoporttársaim közül engem választottak, ami nagy megtiszteltetés volt számomra kezdő énekesként, de velem jött Sárosi Kati,¹⁴ Németh Lehel¹⁵ és Zsoldos Imre¹⁶ is, akik akkor már ismert énekesek, illetve zenészek voltak. Nagy sikerünk lett és boldog voltam, ahogy a társaim is. A *Barna bőré hableány*, illetve a *Húsz éves vagyok* című dalokat énekeltem. Ha szoros értelemben vesszük, ezzel a két számmal indult a pályafutásom, ami aztán innentől kezdve ment a maga útján. Megvolt a magam stílusa, már csak neveltetésemmel fogva is a jólnevelt lány habitusával álltam a pódiumra, és ez nem felvett allűr volt, hanem önmagam őszinte vállalása. Ehhez illeszkedett a hangom is, és ez jellemző volt rám mindvégig az aktív énekesi pályafutásom során. Aztán az utolsó, *Szélmalom* című dalom kicsit más típusúra sikerült. Ehhez Bradányi Iván¹⁷ írt szöveget, és már nem énekeltem a színpadokon, mert visszavonultam. Ebben érződik, hogy kétségkívül változott, érettebbé vált a hangom, és a tónusom is árnyaltabb lett már ekkorra, talán jobban át tudtam adni magamat ebben a szerzeményben. Ezzel a számmal azonban már nem mentem fellépni, ugyanakkor a mai digitalizált változatot, amit feltettem a facebookra és felkerült a YouTube-ra is, mindenki, aki hallotta, nagyon dicséri, és elismerik, hogy másfajta lett a hangom, sőt még érdeklődnek is, hogy van-e esetleg a tarsolyomban még ehhez hasonló dal.

¹⁴ Sárosi Katalin (1930–2000) a Napsugár nevű énektrióban kezdte pályafutását, majd 1958-tól a Budapest Kávéházban énekelt. Első rádiófelvételét 1959-ben sugározták, majd a hatvanas évek első felében a Magyar Rádió legfoglalkoztatottabb énekesnője lett. A magyar Caterina Valenteként emlegették. Karrierjét egyengette férje, Zsoldos Imre, a Stúdió 11 egyik vezetője.

¹⁵ Németh Lehel (1932–2005) a hatvanas évek első felének kiemelkedő táncdalénekes, sokak szerint az első nyugati típusú sztár Magyarországon. 1957-ben már a Magyar Televízió szilveszteri adásában énekelt. A kommunista sajtó üzleti vállalkozásai miatt 1963-tól kikezdte, ezért röviddel ezután emigrált, ami miatt minden slágerét betiltották, illetve mással énekellették el.

¹⁶ Zsoldos Imre (1919–1985) karmester, trombitás és zeneszerző, autóbalesetben halt meg.

¹⁷ Bradányi Iván (1930-) többszörös eMeRTon-díjas dalszövegíró, műfordító, író.

Csatári Bence:

Még két kislemezre is kötött szerződést az Amiga kiadó a magyarok produkcióiról, legalábbis az egyik ügynökjelentésben ez olvasható.

Toldy Mária:

A rádiós fellépéseinkről készülhettek felvételek, ez nem vitás, de kislemezem nekem akkor még nem jelent meg Berlinben. Az lehet, hogy a többieknek igen, de az sem zárható ki, hogy kötöttek ugyan szerződést velük, de végül nem realizálódott ez a törekvés. Nem utolsó sorban pedig még az is lehet, hogy az ügynök tévedett, hamis információkat szerzett be, amiket aztán később nem ellenőrzött. Egyébként az NSZK-ban két kislemezem is megjelent.

Csatári Bence:

Számos táncdalról készült viszont Magyarországon rádió- illetve kislemezfelvétel az Ön előadásában. A *Bumcsili* például egy nagyon aranyos kiskutyáról szól.

Toldy Mária:

Ez Payer András¹⁸ zenéjével és S. Nagy István¹⁹ szövegével készült, nagyon szerettem, és még tévéfelvétel is készült róla. Legalább ugyanennyire szerettem a *Gézenegűzt*, amit 1961-ben vettünk fel, egy évvel korábban, mint ahogy Koncz Zsuzsák²⁰ elénekelték a *Ki mit tud?*-on. Ennek a felvétele azért maradt emlékezetes, mert a szöveget jegyző S. Nagy István annál a résznél, amikor a csúzlít énekeltem nagy hajlítással, fogott egy táblaüveget, és beledobta egy vödörbe, hogy meglegyen a csörömpölés hanghatása. Akkoriban ugyanis nem voltak még számítógépes effektek, amelyekkel elő lehetett volna idézni ilyen hangokat, éppen ezért még nagyobb poén volt ez, mint amennyire manapság lenne. Ezenkívül nagyon szerettem, ahogy sok más számomnál Bergendyék hangszereltek, mindig érződött rajtuk a mivesség és a hozzáértés, jó érzékkel nyúltak a dalokhoz.

Csatári Bence:

A *Békaszerenád* is emblematikus dallá nőtte ki magát.

Toldy Mária:

Olyannyira, hogy a mai napig mondják lányomnak, Andinak,²¹ hogy vegye be a repertoárjába, aminek sokszor eleget is tesz. Sokan ma is emlegetik nekem, hogy például biciklizés közben ezt dúdolják. Elsőre kicsit gyerekesnek tűnt nekem egészében véve ez a dal, nem gondoltam volna, hogy sláger lesz belőle, de aztán az idő igazolta a szerzőket. Itt is el kellett kapnom a zeneszám hangulatát, és bele kellett vennem a saját egyéniségemet. Enélkül nem lehet átadni egy nótát sem a közönségnek, bármennyire is képzett zeneileg az ember. Az érzelmi azonosulás még fontosabb is, mint a zenei precizitás, persze ez utóbbi nélkül sincs

¹⁸ Payer András (1941–2011) eMeRTon-díjas zeneszerző, énekes, leghíresebb dala a *Gedeon bácsi*. S. Nagy Istvánnal együtt az 1963-as televíziós szilveszteri műsorban tűntek fel. A beatzenekarok előretöréséig az egyik legnépszerűbb szerző-előadó. A hatvanas évek végétől saját maga adta elő műveit.

¹⁹ S. Nagy István (1934–2015) eMeRTon-díjas dalszövegíró, Magyarország egyik legtermékenyebb slágergyárosa, előadóművész. Dalait énekelte mások mellett Aradszky László, Csongrádi Kata (S. Nagy felesége), az Edda, a Hungaria, Koncz Zsuzsa, Koós János, Korda György, Kovács Kati, Máté Péter, a Metro, a Neoton, az Omega, a Piramis, Szécsi Pál, Zalatnay Sarolta és Zorán.

²⁰ Koncz Zsuzsa (1946) a három legnépszerűbb beaténekesnő egyike, koncerteken kísérte az Omega, a Metro és az Illés is. Az 1962-es *Ki mit tud?*-on Gergely Ágival (1947) duettben nyert. Több tucatnyi nagylemeze jelent meg, többek között az Illés, a Metro, a Fonográf, a Tolcsvay-trió és a KFT együttesek kíséretével.

²¹ Malek Andrea (1968) többszörös Artisjus- és eMeRTon-díjas színésznő, énekesnő. A Rock Színházban 1988–1993 között folyamatosan játszotta az *Evita* címszerepét. Játszott a *Szomszédok* című teleregényben, majd 1990-ben *A nyomorultak* Fantine szerepe következett, szintén a Rock Színházban. 2012-ben a *The Voice – Magyarország hangja* egyik mestere lett.

előadóművészet, de ha valaki nem tud egyé válni a dalával, akkor felesleges is erőlködni, mert hiányzik belőle mindaz, amitől az éneklés előadóművészetté válik.

Csatári Bence:

A *Például te* című szám is nagy sikert aratott a maga játékosságával.

Toldy Mária:

Ezt a dalt sokan elénekelték. Egy filmben²² Vass Éva²³ színésznő adta elő először, majd én a televízióban vittem színre. A szerző, Nádas Gábor²⁴ beleegyezett, hogy megkapjam a darabját.

Csatári Bence:

Igazi különlegesség, mondhatni könnyűzene-történeti kuriózum, amikor Ön és a korszak másik három gigaszárja együtt éneklük el a Magyar Televízióban a *Speedy Gonzales*²⁵ című Pat Boone-számot,²⁶ illetve Tony Renis²⁷ dalát, a *Quando, quando, quandót*.²⁸

Toldy Mária:

Ez egy szilveszteri adás volt, Sárosi Katival, Koós Jánossal és Németh Lehellel. Nagy megtiszteltetésnek vettem, hogy szerepelhetek ebben a produkcióban, ezt aztán szinte mindenki nézte ebben az országban, aki élt és mozgott, hiszen ez volt az egyetlen adás, amit láthattak. A koreográfiába egyáltalán nem szólt bele a rendező, saját elképzeléseink szerint mozogtunk, ez azért látszott is rajta. De a hangok tisztán szóltak, mi pedig nagy kedvvel, tisztán és átéléssel énekeltünk, és ez a lényeg.

Csatári Bence:

A ruházkodását illetően ezen a felvételen is látszott, hogy mennyire konzervatív ízlés szerint öltözködött: nyakig zárt ruhában énekelt, ami azért némi kontrasztot mutatott Sárosi Kati jelentősen kivágott estélyiéhez képest. Szegő András²⁹ újságíró egyenesen a tanítónők öltözetéhez hasonlította az Ön megjelenését. Ez mennyire volt tudatos?

²² Az 1961-es film címe: *Nem ér a nevem*. A szereposztás parádés volt, többi között Tolnay Klári, Páger Antal, Bessenyei Ferenc, Latabár Kálmán, Tordy Géza, Szabó Ernő, Kiss Manyi, Gózon Gyula, Koós János, Schubert Éva, Alfonso, Kibédy Ervin, Lorán Lenke, Peti Sándor és Szokolay Ottó játszottak benne Vass Éva mellett. A rendező Keleti Márton volt.

²³ Vass Éva (1933–2019) kétszeres Jászai Mari-díjas és Balázs Béla-díjas színésznő, érdemes és kiváló művész. Első férje Bán Frigyes Kossuth-díjas filmrendező, második férje Gábor Miklós Kossuth-díjas színművész volt.

²⁴ Nádas Gábor (1932–1987) zeneszerző, zongorista. Több mint négyszáz táncdala jelent meg hanglemezen Magyarországon, Dániában, Franciaországban, Nagy-Britanniában, Svédországban és Finnországban. Fia Nádas György humorista.

²⁵ Speedy Gonzales egy népszerű rajzfilm figura volt, 1955-ben mutatták be a mesét, és ez ihlette meg a róla szóló dal szerzőjét, Buddy Kaye-t, akinek művét Pat Boone tette világlágerre.

²⁶ Pat Boone (1934) amerikai énekes, dalszerző, színész, író és szónok. Első felvételeit 1954-ben készítette a Republic Records-nál. 1955-ben a Fats Domino *Ain't That a Shame* című számának általa énekelt változata nagy siker lett. Az 1970-es években megalapította a Lamb & Lion Records kiadót. 1997-ben kiadott egy albumot, melyen metaldalok feldolgozásai hallhatók.

²⁷ Tony Renis (1938) olasz énekes, dalszerző és filmszínész, 1962-ben énekelt a San Remói dalfesztiválon a *Quando, quando, quandót*.

²⁸ Tony Renis és Alberto Testa szerzeménye az 1962-es San Remói fesztiválon negyedik helyezést ért el. A bossa nova-szláger a világ legsikeresebb kislemezének tartják több mint ötvenmillió eladott példánnyal.

²⁹ Szegő András (1948) Prima Primissima-díjas újságíró, publicista, beceneve: az Interjúkirály.

Toldy Mária:

Abszolút az volt, Záray Márta³⁰ mondogatta nekem mindig, hogy szerinte borzalmas ruhákban járok és lépek fel. Ő vitt el engem végül egy maszek varrónőhöz, Pintér Klárához, aki egyébként Mátrai Zsuzsának is készítette a ruhákat. Ezzel a szakemberrel mentem anyagot venni, ő varrta meg nekem, de a gyöngyözéseket mindig a Rotschild³¹ Szalonban csináltattuk, mert ezt ott csinálták a legjobban. Így készültek a fesztiválruhám, de ezeknél is ügyeltem arra, hogy ne legyen egy kicsit sem frivol, mert azokban én nem éreztem volna jól magam. Egyetlen alkalommal vettem fel egy magamhoz képest kicsit jobban kivágott, csipkés ruhát, a *Bumcsili* forgatására.

Csatári Bence:

Ez a visszafogottság gondolom az egyéniségét is tükrözte.

Toldy Mária:

Így igaz, hiszen én konzervatív nevelést kaptam, és így éreztem magam jól a bőrömben, ebből fakadóan soha nem bántottam senkit, és éppen ezért talán senki nem is haragudott rám hosszú távon. A nyílt, őszinte jellem ugyanakkor némiképp paradox módon párosult egyfajta zárkózottsággal.

Csatári Bence:

Visszatérve a dalokra: az *Egy, velem ugye könnyen megy* annak idején gigaslágernek bizonyult.

Toldy Mária:

Én is nagyon szerettem, és jó néhány zeneszerzővel úgy dolgoztam együtt, hogy kifejezetten ragaszkodtak hozzám. Havasy Viktor³² is ilyen volt, a *Leleketlen embert* nekem írta, aztán amikor a többi zeneszerző látta, hogy nekem ez a drámai hangvétel mennyire jól áll, akkor ők is elkezdtek nekem ehhez hasonlókat írni. Volt, aki azt gondolta, hogy majd a táncdalfesztiválos sikerszériám ezzel a stílussal nem fog véget érni, és harmadszor is megnyerem, de tisztában voltam azzal, hogy egyrészt minden sorozatnak vége szakad egyszer, másrészt mindenképpen szüksége lesz ennek a produkciónak új arcokra.

Csatári Bence:

Majláth Júlia³³ is előszeretettel írt Önnek számokat.

Toldy Mária:

Ő nagyon gyorsan ráérezett a stílusomra, ám a vele való kapcsolatomban van egy kis pikantériája. Csak jóval a táncdalfesztiválos sorozat után tudtam meg Mátrai Zsuzsától, hogy a *Rövid az élet* című nagy sikerű dalát eleinte kolléganőmnek, Zsuzsának gondolta odaadni. Ezt ő mesélte el nekem sokkal később, amikor már semmi jelentősége nem volt, én meg akkor, amikor ki kellett állni vele a színpadra, nem is gondoltam, mi zajlott korábban a hátam

³⁰ Záray Márta (1926–2001) eMeRTon-díjas énekesnő. A magyar tánczene egyik jelentős alakja volt, akárcsak férje, Vámosi János (1925–1997), aki vele együtt kapta ezt a kitüntetést.

³¹ Rotschild Klára (1903–1976) által vezetett szalon, sokáig az egyetlen magánkézben lévő divatüzlet volt a kommunizmusban. Nála varratott ruhát mások mellett Jovanka Broz (Josip Broz Tito, Jugoszlávia egykori elnökének felesége), Franz Vranitzky osztrák kancellár felesége, Kádár Jánosné, Münnich Ferencné, Gábor Zsazsa, Honthy Hanna, Tatyjana Szamojlova, Psota Irén és Halász Judit is. Tito különösen nagy tisztelője volt.

³² Havasy Viktor (1929–2011) a táncdal- és népdalénekesek szinte összes jelentős előadójának írt dalokat, egyebek mellett a *Micsoda nagyszerű dolog*, a *Szereted-e még?*, a *Kapitány* és a *Fekete vonat* című slágerek szerzője.

³³ Majláth Júlia (1921–1976) több száz nagy sikerű slágert írt, több fiatal énekes karrierjét indította el. 1948-ban és 1968-ban megnyerte a rádió slágerversenyét. A táncdalfesztiválok népszerű szerzője, 1967-ben nagydíjas.

mögött. Persze ezért nagyon hálás vagyok Zsuzsának, miközben azt azért megállapíthatjuk, hogy ez a szám talán az én személyiségemhez valóban jobban illett.

Csatári Bence:

Körmendi Vilmos³⁴ úgyszintén szerette, ha Ön éneklé a dalait.

Toldy Mária:

Vili jó fej volt, a felvételeknél mindig biztatott, hogy jó lesz ez már, de én erősködtem, hogy menjünk neki még egyszer. Volt, amikor neki, volt, amikor nekem lett igazam, de ő nemcsak nagyszerű komponista, hanem kitűnő hangszerelő is volt. Wolf Péter³⁵ is kifejezetten rám szabta a dalait, például a *Légy jó, amíg élsz* címűt. Második férjem, Malek Miklós³⁶ már nemigen írt nekem dalokat, mert akkorra már abbahagytam a színpadi szereplést, de egy alkalommal azért az *Egyszer eljön majd a nap* című dalt elénekelhettem tőle, amit Zalatnay Sarolta³⁷ is megkapott.

Csatári Bence:

Ez egy pezsgő ritmusú, ugyanakkor elgondolkodtató dal, de látszik, hogy ketten kétféleképpen álltak ugyanahhoz a dalhoz.

Toldy Mária:

Ez fakad abból is, hogy mi ketten kétféle személyiség vagyunk, és mindketten a magunk arcára formáltuk a számot. Aztán még a *Szélmalom* című dalt³⁸ hangszerelte nekem, ami nagyon jól sikerült. Végül ez lett az utolsó dalom, amit felénekeltem a rádióban. Ez 1976-ban történt. Itt már nem is volt szükség a „zésítésre”, nem játszott a rádió, és én sem ambicionáltam ezt.

Csatári Bence:

Előző férje, Bágya András is írt Önnek dalokat?

Toldy Mária:

Hogyne, ő számolatlanul tisztelt meg a dalaival, amiért a mai napig jó szívvel gondolok rá. Ezek közül kiemelkedik a *Más ez a szerelem*, az *Egy marék föld* és a *Moszkva téri lányok*. Rengeteg időt töltöttünk együtt, a zene volt az, ami összekötött bennünket, minden innen indult ki, és minden más másodlagos volt emellett.

³⁴ Körmendi Vilmos (1931–2016) eMeRTon-díjas zeneszerző, karmester, zenei rendező, a sanzonbizottság tagjaként is tevékenykedett. Felesége volt Felföldi Anikó (1938) színésznő.

³⁵ Wolf Péter (1947) Erkel Ferenc-díjas zeneszerző, aki olyan előadóknak írt dalokat, mint a Kossuth-díjas Kovács Kati, illetve karmesterként kétszer szerepelt az Eurovíziós Dalversenyen. Tévé- és rádiójátékokhoz is írt kísérőzenét, illetve a nagy sikerű *Vuk* című rajzfilm zenéjét is ő szerezte. Wolf Kati énekesnő édesapja.

³⁶ Malek Miklós (1945) Erkel Ferenc-díjas zeneszerző, karmester. 1969-ben kapta első hangszerelési díját a Táncdalfesztiválon, egyszersmind ezóta munkatársa a Magyar Rádióknak, 1969-től pedig húsz éven keresztül dolgozott az Express zeneszerző-hangszerelőjeként. 1983-tól a Madách Színházban is működött, itt főként Hofi Géza műsorainak zenei vezetője volt. 1992 és 1999 között a Magyar Televízióknál is dolgozott mint zenei vezető. Az ezredfordulótól szinte kizárólag szimfonikus darabokat ír. A Zeneszerzők Egyesületének (1990) és az Artisjus vezetőségének (1994) is tagja.

³⁷ Zalatnay Sarolta (1947) a három beatlány egyike, az 1967-es és 1971-es táncdalfesztivál és az akkori jugoszláviai Splitben 1972-ben megrendezett táncdalfesztivál győztese. Készített angol nyelvű nagylemezt is 1973-ban. Kísérte az LGT, Scampolo, Bergendy, Omega, Metro, Generál és a Skorpió együttes is. 1976-ban alapította Postásy Juli és Várszegi Éva bevonásával a *Cini és a Tinik* nevű formációt. 1984-ben közösen turnézott Komár Lászlóval, majd szólókarrierbe kezdett.

³⁸ Ez a szám Michel Legrand–Bradányi Iván szerzemény.

Csatári Bence:

Már az első Táncdalfesztivál előtt, 1965-ben elénekelhette a *Viaszbabát*,³⁹ ami eredetileg egy francia sláger volt, s ebben az évben az Eurovíziós Dalfesztivált is megnyerte.

Toldy Mária:

Először még nem éreztem, hogy ezt olyan nagyon jól fogom énekelni, de aztán sikeres lett általam is Magyarországon. Azt viszont nemigen szerettem, hogy külföldi slágereket utánozzak le, de ez alkalommal kivételt tettem, már csak azért is, mert felkéréseket nem szerettem visszautasítani. Egyébként összesen még egyszer álltam kötélnak, amikor külföldi dal feldolgozásáról volt szó, mégpedig a *Downtown* című Petula Clark⁴⁰-szám esetében. Éppen emiatt átéreztem a helyzet nehézségét akkor is, amikor a *Rövid az életet* egy olasz énekesnőnek kellett megtanulnia a Táncdalfesztivál gálaműsorában. Visszatérve a *Viaszbabára*, ebből televíziós felvétel is készült, s a rendező instrukcióit illet végrehajtanom. Nem is voltam akkoriban annyira nagyszájú, mint most, amikor tanítom az éneklést. Szépen végrehajtottam a rendező, Szitányi András⁴¹ utasításait, és nem foglaltam állást akkor sem, ha netán nem értettem egyet vele. Amikor pedig leforgattak velem egy egész estét betöltő, rólam szóló filmet, a címen gondolkodtunk a legtöbbet. Először felvetődött a *Toldy estéje*, de ezt nem tartottam jónak, mert már megírta Arany János. Így maradtunk a kicsit kevésbé fantáziadús és nem annyira poénvadász *Egy este Toldy Máriával* címmel. Ebben énekeltem Máté Péterrel⁴² is.

Csatári Bence:

A *Moszkva téri lányok* című szám is nagyon nagy sláger lett, ami szintén szerepel ebben a filmben. Itt azon a Moszkva téri lépcsőn is forgattak, amit azóta már lebontottak, illetve látható rajta a Postapalota, a villamosok végállomása és egy újságosbódé is.

Toldy Mária:

Maga ez az op-artos megoldás a sok kockázott képpel, meg azzal, hogy különböző parókákat húztak rám, nem nagyon tetszett, de ebben az esetben sem szálltam szembe a rendezői akarattal. Ehhez a számhoz fűződik egy érdekes adalék is, ugyanis ennek a dalnak a szövegét a kérésemre S. Nagy István megváltoztatta. A „Becsíptem egyszer és azt kértem bőgve, azért is beugrom a nagybögőbe” sorokkal valahogy nem tudtam megbarátkozni, ezért kitaláltam, hogy legyen helyette inkább az, hogy „Becsíptem egyszer és azt kértem bőgve, vegyen be engem is az NB I-be”. S. Nagynak volt humora, megértette, hogy ez utóbbi jobb

³⁹ Ez a dal *Poupée de cire, poupée de son* címmel futott az Eurovíziós Dalfesztiválon France Gall előadásában. Serge Gainsbourg zenéjéhez a szöveget Ginsburg Lucien írta, a magyar szöveget pedig ez alapján Tardos Péter szerezte.

⁴⁰ Petula Clark (1932) angol énekesnő, színésznő. 1946-ban filmezett először a *Londoni éjszakák* című, Magyarországon is bemutatott színes revüprodukcióban. Showműsorait a Magyar Televízió is programjára vette. Filmjei közül a magyar közönség a *Szivárványvölgyet* (1968) láthatta, ahol Fred Astaire és Tommy Steele partnere volt. Első hanglemezét 1949-ben készítette, a világsikert azonban az 1961-ben Párizsban francia nyelven előadott dalai hozták meg számára.

⁴¹ Szitányi András (1945–2007) rendező, 1968-tól a Magyar Televízió Szórakoztató Osztályán dolgozott, több dokumentumfilmet, zenei témájú portrét, rock- és népzenei műsort, showműsort, operát, operettet és tévéjátékot rendezett. 1974-ben a montreaux-i Arany Rózsa Fesztiválon elnyerte a zsűri különdíját. 1979-ben az Egyesült Államokba költözött, 1980 és 1985 között a Szabad Európa Rádió kulturális műsorainak producer-műsorvezetője volt. 1982-től 1991-ig saját produkciós vállalatot üzemeltetett. 1991-ben hazatért, szabadúszóként tevékenykedett, tanított és rendezett.

⁴² Máté Péter (1947–1984) énekes, zeneszerző, zongorista és hangszerelő. Közel százötven dal szerzője és előadója. Leghíresebb slágere, ami nemzetközi siker lett Sylvie Vartan feldolgozásában, az *Elmegyek* című szám volt.

megoldás lesz, és viccből adott nekem egy forintot szerzői jogdíj gyanánt, mivel én is hozzájárultam a szövegalkotáshoz.

Csatári Bence:

A fentiekből is egyértelmű, hogy számos kislemezen szerepelt, ennek ellenére a Magyar Hanglezmezgyártó Vállalat nem készített Önnel nagylemezt. Ez miért alakult így?

Toldy Mária:

Mire én abba a stádiumba jutottam volna, hogy esetleg nagylemezem legyen, abbahagytam a szereplést, így értelmetlen lett volna kiadni velem efféle hanghordozót, fel se merült ez a lehetőség, emiatt nincs is bennem semmiféle rossz érzés. Később lett szerzői nagylemeze Bágya Andrásnak, arra feltették az általam énekelt *Más ez a szerelem* című slágert. A rendszerváltás után aztán jelent meg CD-m 1998-ban, mert úgy éreztük, hogy ekkora életművel illenék egy válogatáslemezt kiadni. Ennek a címe is stílszerűen a *Más ez a szerelem* lett, és a legjobb dalok vannak rajta a Hungaroton-Gong gondozásában, amiket én állítottam össze.

Csatári Bence:

A fellépésekhez már nyilván a kezdetektől rendelkezett az Országos Rendező Iroda (ORI)⁴³ engedélyével. Hogy kell elképzelni, a rádióban rendszeresen szereplő Toldy Máriát egyszer csak hirtelen behívta az ORI vizsgáznia?

Toldy Mária:

Nagyjából a rádiós tanulmányaim végeztével, 1962-ben vizsgáztam az ORI Semmelweis utca 1. szám alatti központjában, akkor már három éve a rádió stúdiózenekarával készítettem felvételeket. Zeneelméleti felkészültségünket is ellenőrizték az összhangzattanig bezárólag, ideértve a kottaolvasást is, és persze énekelni is kellett. Mindenki vitt magával egy terjedelmes listát, amiből elvileg a zsűri választotta ki azt a néhány dalt, amit elő kellett adni, de azért az én időmben még mi is megmondhattuk, melyik szerzeményt szeretnénk elénekelni. A félemeleten volt egy színpad, arra mentünk fel, és egy zongorista kísérte a vizsgázókat, akit mi is ismertünk. Annyira jól sikerült a megmérettetés, hogy rögtön „A” kategóriába soroltak, ami azt jelentette, hogy a legszínvonalasabb helyeken is felléphettem, ideértve az Operaházat, valamint ez határozta meg a fizetésünket is. Ez a papír végül arra is jó lett, hogy 1971-től elkezdhessek tanítani éneklést, mert felsőfokú végzettségem ugyan nincsen, de azt, amit én adok át a fiatalabb nemzedékeknek, azt sehol nem tudtam volna megtanulni. Igaz, az egész terjedelmes szakmódszertani szakirodalmat át kellett tekintenem, amikor elkezdtem tanítani. Ezenkívül ezzel az ORI-engedéllyel már nemcsak a nagyszínpadokon, hanem a kisebb-nagyobb vendéglátóhelyeken is felléphettünk, tehát nem kellett külön letenni az Országos Szórakoztatózenei Központ (OSZK) vizsgáját.⁴⁴

⁴³ Az Országos Rendező Iroda (ORI) 1958 és 1991 között működött belföldi koncertszervező monopolcég volt, az Állami Hangverseny és Műsorigazgatóság jogutódjaként. Lakatos Éva, Keszler Pál, Bulányi László, Bali György és Gál Iván igazgatóként, majd a rendszerváltáskor Gödöllői Lajos kormánybiztosként állt az élén. Mint cenzurális intézmény kiadta a működési engedélyeket, amennyiben az ORI-vizsgákon megfelelték a művészek, illetve megállapította a fellépti díjukat. A zenészeket tudásuk alapján „A”, „B”, „C” és „D” kategóriákba sorolta, amelyek egyúttal meghatározták a fizetésüket is. A koncerteket egyrészt az ORI maga szervezte a vele szerződésben álló zenészeknek, másrészt a muzsikusok által leköötött koncerteket előzetesen jóvá kellett hagynia.

⁴⁴ Az Országos Szórakoztatózenei Központ (OSZK) kifejezetten a vendéglátóipari zenélés szervezésére szakosodott monopolintézmény volt a pártállami időkben. Aki ilyen típusú intézményekben szeretett volna fellépni, annak OSZK-vizsgát kellett tennie. Érdekeség, hogy jóval a rendszerváltás után Kóka János gazdasági és közlekedési miniszter egy jogszabály-módosítással szüntette meg 2006-ban ezt a szervezetet.

Csatári Bence:

A Budai Ifjúsági Park is emblemikus szórakozóhelye volt a fiataloknak, erről milyen emlékei vannak?

Toldy Mária:

Ott is felléptem, nagyon szerettem ezt a helyet. Sokakkal ellentétben nekem az Ifipark igazgatójáról, Rajnák Lászlóról⁴⁵ is jó emlékeim vannak, velem mindig előzékeny volt, racsolva, de minidig felhívott, amikor mennem kellett énekelni. Itt önálló estem nem volt, mindig másokkal együtt szerepeltem.

Csatári Bence:

Az ORI-engedéllyel mér elkezdtek járnai az ország színpadjait?

Toldy Mária:

Sokfelé megfordultunk, az ORI által szervezett műsorokban pedig színészek is szerepeltek. Az 1967-es *Halló, itt Balaton!* című produkcióban például játszott Kazal László,⁴⁶ Buss Gyula,⁴⁷ Fónay Márta⁴⁸ és Gobbi Hilda,⁴⁹ valamint játszott az Express együttes,⁵⁰ amelyben Malek Miklós trombitált, Solymosi Tóni⁵¹ énekelt és gitározott, illetve Turán László⁵² zongorázott. Itt ismerkedtem meg közelebről Malek Miklóssal, akivel egymásba szeretünk, ami miatt végül elváltam, és hozzám ment feleségül. De már jóval korábban is mentem az ORI-val vidéki turnéra, 1963-ban ebből a gázsiból vettem egy használt Moszkvicsot. Már ezt megelőzően is vágytam egy autóra, nem utolsó sorban azért, mert így sokkal könnyebbé vált a vidékre járás. Emlékszem, Koós Janival sokat jártunk az ő Simcájával, ami akkoriban nagyon menő gépkocsinak számított, és csak úgy száguldoztunk vele. Kezdő vezetőként azonban senki nem mert vagy nem akart mellém beszállni, így 1963-ban úgy adódott, hogy csak az ORI-ügyelő, bizonyos Gosztonyiné mert mellém beülni, amikor Salgótarjánba mentünk. A kezdők pechje engem is utolért: lerobbantunk, nekem

⁴⁵ Rajnák László (1928–1985) a Budai Ifjúsági Park híres-hírhedt igazgatója volt 1961–1974 között. Előzőleg birkózott, emiatt ismert volt pofonjairól, amiket sűrűn osztogatott az általa felügyelt objektumban. 1974-ben tisztségéhez köthető visszaélések miatt börtönbe került, hat év múlva szabadult, kőműveként fejezte be pályafutását.

⁴⁶ Kazal László (1911–1983) színész, énekes, dalszerző, komikus, érdemes művész.

⁴⁷ Buss Gyula (1927–2008) népszerű hősszerelmes, majd karakter- és szinkronszínész. A hatvanas évek elején büntetőeljárás folyt ellene, amiért élete végéig kintüntetés nélkül maradt, művészi kvalitásai ellenére. Több tucat játék- és tévéfilmben szerepelt, többek között a *Veréb is madárban* és a *Hét tonna dollárban*.

⁴⁸ Fónay Márta (1914–1994) Jászai Mari-díjas színésznő, érdemes művész. 1935-ben a Magyar Színházhoz szerződött, majd játszott Nagyváradon, Pécsen, Debrecenben, Kassán és Szegeden. 1945-től a Művész, 1948-tól az Ifjúsági Színház tagja volt. 1950-től a Nemzeti Színházban játszott, 1964–1975 között pedig a Fővárosi Operettszínház művésznője volt.

⁴⁹ Gobbi Hilda (1913–1988) Kossuth-díjas színművésznő, érdemes és kiváló művész. Kezdeményezésére jött létre a Bajor Gizi Színműzeum, a színinövendékeknek a Horváth Árpád Kollégium, az idős színészek számára pedig a Jászai Mari és az Ódry Árpád Színeszotthon. A Jászai Otthonból később – szintén az ő kezdeményezésére – a fiatal színészek otthona lett.

⁵⁰ Az Express együttes 1962-ben alakult, ebben az évben XIII. kerületi Dixieland Band néven léptek fel a *Ki mit tud?*-on. Többször nyertek díjat könnyűzenei bemutató versenyeken, de a Táncdalfesztiválok kísérőzenekaraként is játszottak. Kísérték Hofi Gézát, Kovács Katit, Koós Jánost és Korda Györgyöt.

⁵¹ Solymosi Antal (1943) 1961–1963 között a Benkó Dixieland Band tagja volt. 1965-től az Express együttes frontembere. Legismertebb daluk az 1977-ben született *A harmonikás*. Az együttes 1986-os feloszlása után szólókarrierbe kezdett.

⁵² Turán László (1917–1984) zongoraművész, komponista, zenekarvezető, bárzongorista. A Magyar Rádió, majd a Magyar Televízió is sokat foglalkoztatta. A hagyomány szerint ezrével komponálta, hangszerelte és dolgozta át a népszerű slágereket.

kellett kereket cserélni, de Gosztonyiné javára legyen mondva, hogy ő tartotta nekem a kocsiemelőt. Férfias testfelépítésű asszony volt, tellett az erejéből erre is.

Csatári Bence:

Noha az ORI monopolszervezet volt és elvileg csak ők szervezhettek fellépéseket, akadtak kiskapuk a koncertszervezésben is. A vidéki haknik esetében elnézőbb volt a hatalom, ha magánszemélyek szervezték azokat – bár akkor is kellett rá az ORI-engedélye –, annak ellenére, hogy a menedzselés tipikusan tiltott tevékenység volt.

Toldy Mária:

Számos fellépésemet szervezte Szikora Jenő,⁵³ nagyon sokat köszönhetek neki. De ugyanilyen tevékenységet üzött Halmy Gábor is, akinek volt egy igen ódon, szürke autója, mindenki cikizte, hogy egyszer szét fog esni. Addig-addig mondogattuk, míg egyszer ez be is következett, egy előzés alkalmával az egyik kereke elhagyta a gépkocsit és önálló életre kelt, ott gurult egyedül az úton, amin nagyokat neveltünk. Persze megálltunk és orvosoltuk a problémát. De az is előfordult, hogy Németh Lehel elaludt vezetés közben, és egy kanyart levágva egyenesen behajtott valaki kertjébe. Rólam pedig a kollégák viccesen egy sorompót neveztek el valahol az Alföldön, mert nem vettem észre, hogy egy vasúti kereszteződésben hol folytatódik az út, így ráhajtottam a sínekre, és egy rövid szakaszon ott hajtottam. Amikor észrevettem, gyorsan visszatolattam a Moszkvicsommal, igaz, a kollégáim már őrjöngtek, hogy mi lesz, ha jön a vonat, mire rávágtam: majd megáll, és igazam is lett, senkinek nem esett bántódása.

Csatári Bence:

Volt olyan, hogy időjárási viszonyok miatt elmaradt koncert?

Toldy Mária:

Előfordult néha, egyszer a Trabant fékje megfagyott, és befűjt minket a hó, mire mi kiszálltunk a kocsiból, bementünk a legközelebbi településre, Kiskunfélegyházára, ahol szállodában aludtunk, és az autónkat másnap kiszabadítottuk. Előtte persze telefonáltunk a meghívóinknak, hogy nem tudunk továbbutazni, emiatt elmarad a fellépésünk. De nem tudtunk mit tenni, ezt a békát le kellett nyelnünk. Ez is hozzátartozott a zenés színpadi léthez, mindezzel együtt nem tudok olyan mozzanatot megemlíteni, amire ne jó szívvel emlékeznék, minden úgy volt szép, ahogy megtörtént.

Csatári Bence:

Az ORI-val kapcsolatban nagyon sok énekes és zenész megemlíti, hogy nem álltak állandó munkaviszonyban velük, s emiatt nem túl magas a nyugdíjuk ma sem.

⁵³ Az R-GO-t vezető Szikora Róbert édesapját, a szintén hivatásos zenész és a Kádár-rendszerben koncertszervezésre szakosodott Szikora Jenőt (1930–2003) nyolc hónapra tiltotta el a színpadtól az ORI 1975-ben tiltott koncertszervezésért, mert esetében bebizonyosodott a menedzselés – szocialista tevékenységektől idegen – vádjá. Egy Kulturális Minisztériumban keletkezett levél úgy állította be őt, mint aki pusztán a szervezésért, munka nélkül szerezte a pénzt, mert nem lépett fel. Ennek alátámasztására hozta a tárca a csanádpalotai Kelemen László Művelődési Ház, a környei művelődési ház, a mezőkovácsházi és orosházi járási hivatal és a szentesi városi tanács művelődésügyi osztályának igazolásait. A menedzseltek között szerepelt Máté Péter és Ambrus Kyri, akik vallomásaikkal szintén megerősítették a fenti tényeket. Szikora egyébként a hatalom szemében visszaesőnek számított, mert az 5714/1971. számú művelődésügyi minisztériumi iratra hivatkozva megemlítette a tárca szakembere, hogy már volt eltiltása ilyen jellegű tevékenységért.

Toldy Mária:

Ez nem tagadható, sajnos nagyon sok pályatársamnak arcpirítóan kevés a nyugdíja. De az igazsághoz hozzátartozik, hogy mi sem voltunk előrelátók, és nem fizettük be magunk után a nyugdíjjárulékot és az egészségügyi hozzájárulást. Akkor még nem tartottuk ezt annyira fontosnak, de az is igaz, hogy a pénzbefizetésre az ORI részéről sem sarkallt bennünket senki. Azon persze el lehet gondolkozni, hogy az ORI-nak volt-e olyanfajta kötelezettsége, hogy utánunk fizessen bármit is – ezt nem tudom. A vendéglátós zenészeknek azonban jelenleg sincs ilyen problémája, mert ők egy adott helyen dolgoztak, és utánuk vonták a járulékokat, mert mindig egy bizonyos vendéglátóipari vállalat alkalmazásában álltak. Én is szerepeltem ilyen helyeken, és azt szerettem, ha közben nem vacsoráznak az emberek, mert zavart az evőeszközök csörömpölése. Ilyenkor inkább megteremttem a csendet, és legtöbbször sikerült elérni, hogy csak rám figyeljenek, mert lementem a vendégek közé énekelni.

Csatári Bence:

Milyen vendéglátóhelyeken lépett fel?

Toldy Mária:

A legszínvonalasabbakban, mint a Béke Szálló bárja, a Béke Szálló kupolaterme, az Astoria bárja vagy a Kamara Varieté. A Béke Szálló bárjában 1964-ben meghallgatott minket két nyugatnémet férfi, akik Koós Jancsit és engem kiszemeltek maguknak, hogy Hamburgban lépünk fel, majd énekeljünk németül, fejenként két-két dalt egy-egy kislemezen. Mások mellett Rita Pavone⁵⁴ és Paul Anka⁵⁵ is felléptek velünk, és ők is készítettek egy-egy kislemezt németül. Csehszlovákiából szerették volna megszerezni Karel Gottot,⁵⁶ de őt a csehszlovák állam nem engedte ki Hamburgba, két énekesnőt küldtek helyette. Még fantasztikus minőségű képeket is készítettek rólunk Hamburgban, a mai napig őrzöm őket. Mi Janival felénekelünk egy-egy számot erre a lemezre, ott kaptunk életünkben először fülhallgatót a fejünkre, ami nagyban megkönnyítette a munkánkat. Az Interkoncert erre a helyszínre is kiengedett bennünket, de azért velünk küldte Tardos Pétert,⁵⁷ amit mi nem nagyon tudtunk hova tenni, annak ellenére, hogy sok szöveget írt a szakmának. De más alkalmakkor is sokszor jöttek velünk kísérő emberek, akikről ma már feltételezhetjük, hogy nemcsak a mi két szép szemünkért fáradtak ki velünk, hanem egyéb megbízásaik is lehettek, akár a Belügyminisztériumtól is.

Csatári Bence:

Az Interkoncert a zenészek külföldi fellépéseit szervezte, amelynek során Ön még az NDK-s televízióba is eljutott.

⁵⁴ Rita Pavone (1945) olasz énekesnő, színésznő. Tizenhét évesen jelentkezett egy olasz dalversenyre, és megnyerte. Akkor és ott ismerkedett meg a nála húsz évvel idősebb Teddy Reno énekessel, aki a szárnyai alá vette, kiadták első lemezét, és ezzel ismertté vált nemzetközileg.

⁵⁵ Paul Anka (1941) szülei révén libanoni származású amerikai-kanadai énekes, dalszövegíró és színész.

⁵⁶ Karel Gott (1939) cseh táncdalénekes, szülei sziléziai németek, „Kelet Sinatrója”, „Prága aranyhangja”. Legismertebb száma a *Lady Carneval*.

⁵⁷ Tardos Péter (1924–1984) zenei szakíró, újságíró, számos nagy sláger szövegírója, de zenét is szerzett. A Magyar Rádióba egyedi megbízások alapján nyugati utazásairól szállította az éppen futó előadóművészek nagylemezeit. Humoristaként is fellépett, illetve ő írta 1980-ban az akkor alapműnek számító *Rocklexikont*, amelynek 1981-ben bővített kiadása jelent meg.

Toldy Mária:

Ez onnan indult, hogy az *Örök harag* című számot kellett elénekelnem a Magyar Televízió Zsurzs Éva⁵⁸ által rendezett intervíziós műsorában, amelyben többek között az Operettszínház egyik bonvivánja is szerepelt, aki nem melleleg az intézmény párttitkára is volt, és talán pont emiatt, de senkinek nem volt szimpatikus. Amikor viszont azt mondták, hogy csókoljam meg a szerepem szerint, én nem akartam engedelmeskedni, még el is sírtam magam, mert azt mondtam naiv módon, hogy csak azt az embert tudom megcsókolni, akit szeretek. Erre kinevettek a szerkesztőségben, hogy miért nem állok kötélnek, amikor táncdalénekesnő vagyok. Na, ezt az intervíziós műsort láthatta az NDK-s televíziósok közül valaki, mert nemsokára jött a távirat tőlük, hogy „Wir gratulieren für die lange Sängerin, nicht für die Blonde”. Ebből lehetett tudni, hogy nem a szóke, magas énekesnőnek gratuláltak, hanem nekem, és engem vártak az NDK televíziójába. Ezután szinte néhány havonta kijártam hozzájuk, még jóval a Táncdalfesztivál előtt. Az 1960-as lipcei szereplésem lehetett az első kiindulópont, ahol felfigyeltek rám, de ezek szerint az itthoni tevékenységemet is figyelték az NDK-ban. Ott aztán számtalanszor énekeltem a tévében, a közvetítések mindig élőben zajlottak.

Csatári Bence:

Azt lehet hallani sok kollégájától, hogy sok esetben megakadályozta az Interkoncert a külföldi szerepléseket ilyen-olyan indokokra hivatkozva. Ezzel Ön is szembesült?

Toldy Mária:

Dehogy, engem mindig engedtek külföldre menni, nem voltak ehhez hasonló tapasztalataim. Főleg televíziós műsorokba mentem az NDK-ba, lehet, hogy ez senkinek az érdekeit nem zavarta, ezért voltak velem engedékenyek. Az már egy másik történet, hogy a kiutazásaim során eleinte nem kis nehézségeim voltak. Az Interkoncert egyik alkalmazottja feltett a vonatra, én meg mehettem Isten hírével úgy, hogy odakint senki nem várt a berlini pályaudvaron, én meg nem találtam oda, ahova mennem kellett volna, ráadásul akkor még nemigen tudtam németül. Először egy gyermekmegőrzőbe mentem, és onnan értesítettem a berlinieket, hogy jöjjenek értem. Aztán rendszerint egy berlini magyar tudósítónál laktam, mai ésszel utánagondolva talán azért is, hogy ellenőrizhessen engem.

Csatári Bence:

Azért sikerült átruccannia néha Nyugat-Berlinbe?

Toldy Mária:

Soha nem volt célom, hogy nyugaton fussak be karriert, de persze izgatta az ember fantáziáját, mi lehet a vasfüggönyön túl. Ezért aztán néhány kollégámmal, akik szintén Kelet-Berlinben szerepeltek velem, titokban átruccantunk Nyugat-Berlinbe. Amikor bemondta a metró vezetője, hogy akik keletnémet állampolgárok és nincs érvényes útiokmányuk, azok szálljanak le, mi nem kis merészségtől hajtva fennmaradtunk a járművön. Nem is ellenőrzött bennünket az első nyugati metróállomásig senki, így gyorsan leszálltunk. Azt a pompát és csillogást soha nem felejttem el, iszonyú nagy élmény volt. Zsúfolásig tele voltak a kirakatok, ellentétben a hazai viszonyokkal, ahol ehhez képest alig lehetett kapni valamit. Különösen az ékszerboltok nagy választéka lepett meg. Ott találkoztunk véletlenül a Szabad Európa Rádió⁵⁹

⁵⁸ Zsurzs Éva (1925–1997) Kossuth-díjas filmrendező, érdemes művész. Elsősorban irodalmi filmadaptációival aratott sikereket. A Magyar Televízió alapításától tagja volt.

⁵⁹ A Szabad Európa Rádiót az Egyesült Államok kormánya hozta létre a hidegháború kezdetén azzal a céllal, hogy híreket és információkat sugározzon Kelet-Európába, Közép-Ázsiába és a Közel-Keletre, azokba az

egyik munkatársával, aki interjút szeretett volna tőlem kérni, nyilvánvalóan azzal a szándékkal, hogy egy kicsit szidjam a Kádár-rendszer az éteren keresztül. Nem voltam erre hajlandó, mert úgy éreztem, hogy odakintről könnyen kritizálhattam volna a hazámat, ráadásul abban is biztos voltam, hogy a hazai viszonyokhoz képest kifejezetten kiemelt helyzetben vagyok, és az én számból nem hangzana túlzottan hitelesen az, hogy elmarasztalom az otthoni viszonyokat. Mikor ezt a riporternek megmondtam, nem csodálkozott, sőt, hozzátette, hogy mi boldog emberek vagyunk, mert a sok nyugati hívság és az egyéb „élvezeti” cikkek, mint a kábítószeresek, és az anyagi javak hajszolása nem rontotta még meg a lelkünket, és addig leszünk boldogok, amíg a vasfüggöny áll.

Csatári Bence:

Az angliai kiutazásának története is ebbe a sorba illeszthető. Erről milyen közelebbi információkat lehet tudni?

Toldy Mária:

Még 1962-ben volt, amikor egy cigányzenekarral és Madarász Kati⁶⁰ magyarnóta-énekessel mentem Angliába. Erre az alkalomra kellett megtanulnom az *Összezendül két pohár* című dalt, és még sok híres, régi magyar slágert. Igazából a magyar nagykövetségben léptünk fel magyarok előtt, úgyhogy ez leginkább belterjes produkciónak tekinthető.

Csatári Bence:

Mire az 1966-os, első Táncdalfesztivált megrendezték, Ön már fiatal kora ellenére rutinos énekesnek volt mondható. Mennyire volt ez a rendezvény más jellegű, mint amikor egy ORI-turnéra mentek a kollégákkal?

Toldy Mária:

Teljesen eltérő hangulata és – legalábbis akkor úgy éreztük – sokkal nagyobb tétje volt ennek a megmérettetésnek, mint ha valahol egy színpadon felléptünk volna, de ezzel nem szeretném leminősíteni a vidéki turnéinkat. Egész egyszerűen csak arról van szó, hogy volt egy olyan millióje Táncdalfesztiválnak, amit se előtte, se utána semmihez nem lehetett hasonlítani. Még ma is összerándul a gyomrom, amikor meghallom valahol a Táncdalfesztivál oly jól ismert és sokat játszott szignálját, mert óhatatlanul eszembe jutnak azok az évek és persze az az óriási druk, ami bennünk volt az Erkel Színházban az elődöntőkön és a döntőn. Persze a televíziós közvetítések is rátettek jó pár lapáttal az izgalmakra, hiszen egy ország színe előtt vizsgáztunk akkoriban, mindenki ezt a műsort nézte, hiszen nem is volt másik adás, amit nézhettek volna. Kiürültek az utcák, és a kisgyerekektől a felnőtteken át az aggastyánokig mindenki erre a korabeli tehetségkutatóra volt kíváncsi, ami ráadásul új köntösben, nívós, mondhatni parádés külsőséggel jelent meg, és könnyen emészthető dalokat nyújtott az embereknek, amelyekből rövid úton elsöprő sikerű slágerek lettek. A vetélkedő során a részemről akkor lettem egy kicsit nyugodtabb, amikor az egyik próbán elénekeltam a dalomat, a *Más ez a szerelem* címűt, és a végén a vonósok és mindenki, aki csak tudott, a kottaállványát ütögette, ami a komolyzenészek részéről egyértelműen a tetszésnyilvánítás jele volt. Ez azon túlmenően, hogy nagyon jól esett, még azt is jelentette, hogy szakmailag eljutottam egy komolyabb szintre. Az biztos, hogy a számok betanulásánál soha senki nem instruált, éppen amiatt, mert határozott elképzeléseim voltak minden nekem kiosztott dalról,

országokba, ahol „a kormányzatok betiltották vagy akadályozták az információk szabad áramlását”. A magyar adások 1950 augusztusában kezdődtek és 1993. október 31-ig tartottak.

⁶⁰ Madarász Katalin (1934) egyéniségében, hangjában, modorában és gesztusaiban a magyarság érzelmvilágának hiteles és nagy hatású kifejezője. Sok televíziós és rádió felvétele van, amelyek a mai napig nagyon népszerűek a kíváncságműsorokban.

amikből igyekeztem kihozni a maximumot, még hozzá úgy, hogy azzal pont azt az érzületet adjam át a hallgatóságnak, amire én gondoltam, és amit a szerzők szerettek volna üzeni. Ez volt az oka annak, hogy senki nem is próbált befolyásolni, hogy hogyan adjam elő a darabjaimat, mert tudták, hogy ha jól megtanulom azokat, hozzá tudom tenni azt a pluszt, amivel megkülönböztethető leszek mindenkitől. Még Bágya András sem szólt bele ilyen szinten az előadásomba, vele inkább csak a dallamokat vettük át, ha szükség volt rá.

A Bágya András–G. Dénes György⁶¹-szerzemény, a *Más ez a szerelem* esetében a pozitív visszajelzések ellenére sem lehettem biztos abban, hogy megnyerem, mindvégig bizonytalan voltam a verseny végkimenetelét illetően. Hiába kaptam ugyanis elég komoly vastapsot, más is részesült ebben a kegyben a közönség részéről, és még az sem feltétlenül jelentett túl sokat, hogy a zsűritől jó pontokat kaptam. Amikor viszont a szervezők szóltak, hogy menjek az eredményhirdetésre, már lehetett tudni, hogy valamilyen díjat kapok, de még akkor sem tudhattam, hogy melyiket. Végül Kovács Katival⁶² megosztott első helyezést kaptunk előadói kategóriában, ő a *Nem leszek a játékszered* című dalt énekelte el. A sikerem onnan is lemérhető volt, hogy amikor már a sokadik visszatapsolás után jelzésértékűen felkapcsolták a színházban a villanyt a szervezők, én még mindig énekeltem, és láttam, hogy az emberek sírnak. Ebből tudtam, hogy meg tudtam magamnak nyerni őket, azonosulni tudtak velem, és átéreztek a dal mondanivalóját. A szívem, a lelkem beleadtam ebbe a számba, még prózát is raktunk bele, amit én találtam ki, és éreztem, hogy megérte a fáradságot és a törődést, mert eljutottam az emberek lelkéhez. Szinte hihetetlen, de ennek a dalnak máig tartó hatása van: a minap is utaztam a liftben egy áruházban, ahol megfogták a kezem, és azt mondták, hogy soha nem fogják elfelejteni, ahogy azt a szép dalt előadtam. Más alkalmakkor pedig a gyerekeimnek mondják, hogy milyen jó énekes az édesanyjuk, becsülik meg magukat. 1966 augusztusában persze ennél sokkal nagyobb volt az eufória, az emberek nemhogy megállítottak, de meg is simogattak az utcán, én meg azt gondoltam magamban, hogy tényleg tudtam valamit adni nekik. Az igazi áttörést tehát az 1966-os Táncdalfesztivál jelentette énekesi karrieremben, még akkor is, ha a korábbi sikereimet is figyelembe vesszük.

Csatári Bence:

Az ilyen nagy vetélkedők esetében mindig felvetődik a nyereség kérdése is, legalábbis mostanában, amikor csak úgy röpködnek a milliók. 1966-ban mit kaptak az első helyezettek?

Toldy Mária:

Túl nagy nyereséyesőről nem tudok beszámolni, de azért én a többekhez képest szerencsésebb voltam, hiszen mi Bágya Andrással házaspár lévén több mindent nyertünk. Én az előadói díjaimért és az első helyezésért külön-külön kaptam öt-ötezer forintot, és András is ugyanennyiben részesült a zeneszerzésért és a hangszerelésért. Összedobtuk a nyereségeinket, és abból megcsináltattuk a fűtést, aminek nagyon örültünk. Ennyire futotta akkoriban, de mi emiatt nemhogy elégedetlenek lettünk volna, hanem óriási dolognak tartottuk. Persze nem ez volt a legfontosabb, hanem a közönség szeretete, az mindent felülírt, ha nem kaptunk volna semmit, mi akkor is nagyon boldogok lettünk volna.

⁶¹ G. Dénes György (1915–2001) Kossuth-díjas költő, dalszövegíró, zeneszerző. A szakmában mindenki Zsütiként ismerte. Számtalan magyar filmhez és zenés darabhoz írt dalszövegeket.

⁶² Kovács Kati (1944) a három magyar beatlány egyike, az egyik legszokásosabb hangú énekesnő, a beattól a rock and rollon, a blueson és a kemény rockon át a gospelig és a spirituáléig mindenféle stílusban otthon mozog. Kossuth-díjas, az egyetlen énekes Magyarországon, aki három táncdalfesztivált is nyert (1966, 1972, 1981).

Csatári Bence:

A második, 1967-ben rendezett Táncdalfesztivált a *Rövid az élet* című darabbal szintén megnyerte. A Bevált recepten ne változtass! elve alapján kapott az 1966-oshoz hasonló dalt?

Toldy Mária:

A stílusa valóban hasonló volt az előző évihez, nagyon mélyen magaménak éreztem, és nagyon sokan megszerették, nagy sikere volt. Mint egy évvel korábban, most is megosztott első helyezést kapott, ez alkalommal Zalatnay Saroltával. Aztán harmadszorra már eszembe sem jutott, hogy megnyerhetném, hiszen tudtam, hogy kell a vérfrissítés, és lassanként az énektanítás felé kacsintgattam.

Csatári Bence:

Még mielőtt erről beszélgetnénk, ejtsünk néhány szót arról, hogy milyen viszonyban volt a feltörekvő beatnemzedék zenészeivel!

Toldy Mária:

Teljesen jól kijöttünk egymással, még akkor is, ha a sajtó vagy más források esetleg ennek az ellenkezőjét híresztelték is. A Törekvés Kultúrházban⁶³ együtt léptem fel Szörényi Leventével,⁶⁴ Koncz Zsuzsával és az Illéssel⁶⁵ pedig a *Halló, itt Balaton!* sorozatban szerepeltem együtt. Máskor a Bergendyvel⁶⁶ is közösen léptünk színpadra. Szóval a magam részéről én nem éreztem semmiféle differenciát, de az is lehet, hogy ez a habitusból fakadt, mert mindig igyekeztem mindenkivel a lehető legjobban kijönni, sőt még a pletykákat sem szívesen hallgattam meg. Másrészt viszont abba semmiféle beleszólásom nem volt, hogy kikkel lépjek fel együtt, ezt eldöntötte helyettem az ORI, nem volt más választásom, mint hogy azokkal énekeljek, akiket beosztottak mellém. De azt is elmondhatom, hogy bizony igencsak jól éreztem magam velük, tehát ha saját hatáskörben kellett volna döntenem, akkor sem választottam volna másokat.

Csatári Bence:

Mi volt a helyzet az idősebb táncdalénekes generációval?

Toldy Mária:

Ők azért nem különösebben kedveltek engem, hiszen egyrészt a vetélytársat látták bennem, és mivel mindenki tehetségesnek mondott, így valójában rivalizáltak is velem. Hallottam, hogy sok mindent mondogattak rólam a hátam mögött, de nem foglalkoztam vele. Az pedig, hogy Bágya András felesége voltam, még nagyobb ellenérzéseket szülhetett bennük. Az utánam felnövő énekes generációval viszont nem volt szinte semmiféle

⁶³ A kőbányai Törekvés Művelődési Központ az ország egyik legrégebbi művelődési intézménye, mely alapítása, 1888 óta folyamatosan működik.

⁶⁴ Szörényi Levente (1945) Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas zenész, az Illés és a Fonográf együttesek zeneszerzője, gitáros, énekes és frontembere, a magyar könnyűzenei élet egyik legmeghatározóbb alakja. Jelentős zeneművei: *Kőműves Kelemen, István, a király, Attila – Isten kardja, Veled, Uram!*

⁶⁵ Az 1957-ben családi zenekarként alakult Illés a legsikeresebb magyar beatzenekar, ők írtak először magyar nyelven beatszámokat 1965-ben. A Szörényi Levente–Bródy János-szerzőpárost a magyar Lennon–McCartney-duónak is nevezték. 1973-as feloszlásuk után 1974 és 1984 között Szörényi és Bródy a Fonográf együttesben zenélt, 1983-ban pedig ők írták az *István, a király* című rockoperát.

⁶⁶ A Bergendy-zenekar 1959-ben alakult, repertoárjukhoz a rock and roll, a dzsessz, a swing és sok más műfaj is hozzátartozik. A Budai Ifjúsági Park rezidens zenekaraként eleinte nagy ráhatásuk volt arra, kik játszhattak az intézményben. 1964 áprilisában a dzsesszről beatre váltottak, a hetvenes években pedig rock- és progresszív rock számokat is írtak, de számos nagy slágerük is született. Az Artisjus-díjas együttes még ma is működik, alapítója és máig is vezetője Bergendy István.

kapcsolatom, mert amikor ők jöttek, én már nem voltam a pályán. Cserhádi Zsuzsával⁶⁷ is, akit nagyon nagy tehetségnek tartok, csak azért találkoztam párszor, mert Malek Miklós írt neki dalokat.

Csatári Bence:

Hogyan jött az ötlet, hogy éneklés helyett azt tanítsa, amit addig aktívan művelt?

Toldy Mária:

Már gyerekkoromban is szerettem okítani a nálam kisebb diákokat, volt, hogy be is tanítottam nekik egy-két dalt vagy balettezni hoztam őket haza, amihez itthon anyukám zongorázott. Még iskolai kultúrversenyekre is vittem őket, a hópehelytáncot tanítottam meg nekik. Az is megesett sokszor, hogy kiálltam a játszótér közepére és énekeltem velük. 1971. január elsején kezdődött hivatalosan a tanári pályafutásom, a Postás Zeneiskolában táncdalt tanítottam csaknem húsz éven keresztül. Akkoriban más közoktatási intézményben sehol nem volt ilyen jellegű modul, ha úgy tetszik, Magyarországon én voltam az első fecske ezen a téren. A tánczenét kedvelő igazgató hívott oda, amikor még aktívan énekeltem, és én azonnal igent mondtam, hiszen ezzel régi álmom vált valóra. Ott, menetközben tanultam meg tanítani, és egy kicsit még bonyolította is a helyzetemet, hogy a kevésbé tehetségesekkel is foglalkoznom kellett. Ezalatt képeztem magam, hogy miként is kell tanítani. Húsz évig tanítottam itt, majd áthívtak a Vasutas Zeneiskolába abból az apropóból, hogy az utolsó évben a postásokkal átmentünk a vasutasok zeneiskolájának épületébe, mert tatarozták a mi épületünket. Ebből a kapcsolatból kerekedett ki aztán az, hogy Pál Gábor igazgató elhívott a vasutasokhoz. Azzal tudott átcsábítani, hogy megengedte, hogy musicalt is tanítsak, amit a postásoknál nem tehettem meg. Biztosított nemcsak hangképző tanárt, hanem tánc- és színészmesterség tanárt is, ebből lett a mi musicaliskolánk, amely nemsokára konkrét eredményeket is tudott felmutatni. 1996-ban bemutattuk a *Fame* című musicalt a Thália Színházban Miklós Tibor⁶⁸ rendezésében, 2001-ben pedig a Vidám Színpadon láthatta a közönség a *Godspell* című előadásainkat Jantyk Csaba⁶⁹ rendezésében. Ugyanő vitte színpadra velünk az *István, a királyt*, amivel kétszer is turnéztunk az Egyesült Államokban és Kanadában. 2000-től kezdődött az együttműködésünk az Operettszínházzal, Kerényi Miklós Gábor,⁷⁰ aki 2001-től igazgató lett itt, felkarolta a musical műfaját, és mi biztosítottuk számukra az utánpótlást a képzésünkkel. Eközben szinte „mellékállásban” az Operában is tanítottam a *Billy Eliot* című musicalben játszó főszereplő gyerekeknek. Az igazgatóváltások ugyan befolyásolják a működésemet, de úgy érzem, hogy ameddig bírom, szeretnék tanítani.

Csatári Bence:

Nemcsak az énekesi, hanem a tanári munkásságát is értékelték, amikor 2002-ben megkapta a Weiner Leó-díjat, 2008-ban A Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje

⁶⁷ Cserhádi Zsuzsa (1948–2003) eMeRTon-díjas énekesnő, előadóművész, akit a második popgeneráció egyik legfontosabb egyéniségeként tartanak számon, kritikusok szerint Kovács Kati mellett a hazai pop történet legjobb női hangja volt az övé.

⁶⁸ Miklós Tibor (1947–2013) író, műfordító, 1980–1996 között a Rock Színház alapító művészeti vezetője volt. 1972. január 18-án az ő rendezésével és szövegfordításában mutatták be a *Jézus Krisztus Szupersztár* című rockoperát a Székényi Színházban. Várkonyi Mátyással közösen írta a *Sztárcsinálók* című első, 1981-ben bemutatott magyar rockoperát. 1996-tól a Budapesti Operettszínházban a musicalek és a rockoperák irodalmi vezetőjeként tevékenykedett. A Sakk-Matt, a Korong, a Generál, Cserhádi Zsuzsa, Vikidál Gyula, Homonyik Sándor, Nagy Anikó, Szücs Judit és a Crystal szövegírója volt.

⁶⁹ Jantyk Csaba (1964) színész, rendező, de képzőművészként is alkot, 1991-ben elnyerte a Kortárs Galéria Kortárs Művészeti Díját. 2001 óta a Budapesti Operettszínház tagja.

⁷⁰ Kerényi Miklós Gábor (1950) Kossuth-díjas és Erkel Ferenc-díjas rendező, színigazgató, kiváló művész. 2001–2014 között a Budapesti Operettszínház igazgatója, 2014 novemberétől pedig művészeti vezetőként folytatta munkáját a teátrumnál 2017-ig.

kitüntetés és 2016-ban a regionális Prima Primiissima-díjat. Kiket lehet megemlíteni a tanítványai közül, akik híres musicalszínészekké nőttek ki magukat?

Toldy Mária:

A teljesség igénye nélkül: Bereczki Zoltán,⁷¹ Feke Pál,⁷² Járai Máté,⁷³ Nagy Sándor,⁷⁴ Szulák Andrea,⁷⁵ Vágó Zsuzsa⁷⁶ és Vágó Betti.⁷⁷

Csatári Bence:

Van kedvenc musicalje?

Toldy Mária:

Igen, az *Evitát* különösen szeretem, a cselekménye érdekes, drámaisága is szívhez szóló, és ragyogó a zenéje. De mindig jönnek újabbnál újabb impulzusok, és akkor azok tetszenek nagyon.

Csatári Bence:

Bár megfogadta, hogy soha nem áll színpadra, azért ezt az ígérését a hosszú évek alatt háromszor is sikerült „megszegnie”.

Toldy Mária:

Egy alkalommal a Magyar Televízióban 1990 körül készítettek velem egy interjút, miközben köztudott volt rólam, hogy nem vállalok fellépéseket, de a riporter nekem szegezte a kérdést, hogy mi kellene ahhoz, hogy újra a színpadra álljak. Sokan nem értik ugyanis, hogy én nem tartom túlságosan összeférhetőnek, hogy egyik nap tanítom az éneklést, másik nap pedig egy műsorban énekelek, ugyanis ez a megítélésem szerint kétféle életstílust igényel. Szeretem szétválasztani ezt a két tevékenységet, különben is, énekeltem már eleget nemcsak a színpadon, hanem a tanítványaimnak is, akiknek az előadóművészetet tanítottam. Erre azt feleltem, hogy egyszer az életben még a lányommal énekelnék egyet. Több sem kellett a szerkesztőknek, másnap már hívtak is, hogy anyák napja alkalmából Andival elénekelhetnénk a *Rövid az életet*. Gondoltam magamban, ezt jól kifundáltátok, az adott szavamat viszont állni kellett, így bementünk a tévéstúdióba és előadtuk duettben, amivel jó húsz évvel korábban, 1967-ben megnyertem a Táncdalfesztivált. Ennek is nagy sikere lett, a mai napig műsoron van az *Őnök kértékben*, sokan választják ezt a dalt, hogy szeretteiket megörvendeztessék. A második alkalom a színpadra csábításomra 2012-ben jött el, amikor a Malek-család koncertje volt a Művészetek Palotájának nagytermében, ekkor már a fiammal és a lányommal

⁷¹ Bereczki Zoltán (1976) eMeRTon-díjas színész, énekes, zenei producer.

⁷² Feke Pál (1981) Junior Prima és Artisjus-díjas színész, énekes. Volt már Az év musical színésze, és Az év könnyűzenei előadója is.

⁷³ Járai Máté (1978) Jászai Mari-díjas színész, Maár Gyula rendező unokája.

⁷⁴ Nagy Sándor (1980) színész, énekes, a Madách Színház tagja. 2005–2010 között az Adagio együttes énekese volt.

⁷⁵ Szulák Andrea (1964) eMeRTon-díjas énekesnő, színésznő, műsorvezető. A Neoton Família kettészakadása után az új Neoton együttes énekesnője volt. 1994-ben az év énekesnőjévé választották. Gyakran lép fel musicalekben és zenés darabokban.

⁷⁶ Vágó Zsuzsa (1982) 2004-ben végzett az Operettszínházban működő Pesti Broadway Stúdióban. Jelenleg a Nagymező utcai teátrum tagja, a Színészkararától megkapta a Színész I. minősítést, 2006-ban pedig az évad fiatal felfedezettjének járó Marsallbotot.

⁷⁷ Vágó Bernadett (1980) színésznő, szinkronszínész. Első jelentős szerepét a *Rómeó és Júlia* című musical Júlijaként kapta 2005-ben. Alakíthatta Vetsera Máriát a *Rudolf* című musicalben, Vitay Georginát az *Abigél*ben. 2008-ban Hermiát formálta meg a Szentivánéji álomban. Ebben az évben őt választották meg Az év musical színésznőjévé. Az *Elisabeth* címszerepében nyújtott teljesítményéért a Színészkararától megkapta a Színész I. minősítést.

hármásban énekeltük el ugyanezt a dalt. 2018 májusában pedig a nyolcvanadik születésnapom alkalmából az Erkel Színházban léptem fel az Emberi Erőforrások Minisztériumának támogatásával. A megható alkalmon szerepelt két gyermekem, Andi és Miklós, valamint tanítványaim, Szulák Andrea, Bereczki Zoltán és Feke Pál, a háromórás estét pedig Csonka András⁷⁸ vezette. Ezt a Magyar Televízió fel is vette, és tervezik, hogy műsorra tűzik. Itt a Stúdió 11⁷⁹ és a Solti Kamarazenekar⁸⁰ kísért, és férjem, Malek Miklós vezényelt. A hangverseny végén a közönség ovációban tört ki, állva tapsoltak, és úgy érzem, ez méltó befejezése volt az életművemnek.

Csatári Bence:

A Papp László Sportarénában immáron többször megrendezték telt házakkal a *Volt egyszer egy táncdalfesztivál* című műsort, számos korabeli és néhány mai sztárral. Hívták Önt is ezekre?

Toldy Mária:

Ó, nagyon sokszor, és sok mindent ajánlottak, de nem álltam kötélnek, mert tényleg úgy érzem, hogy ezekre nincs szükségem. Komolyan mondom, hogy nincs bennem hiányérzet a pályámat illetően.

Csatári Bence:

Vannak jelenleg hobbijai a munkáján kívül?

Toldy Mária:

Szeretnék egy kicsit többet utazni, mint a legutóbbi időkben, és erre most már igyekszem tudatosan is több időt szánni. Ezenkívül minden héten háromszor járok úszni, nem is keveset, ezer métereket húzok le alkalmanként harminc éve. Ez karban tart, és jól is esik, úgyhogy ezt a jó szokásomat mindenképpen szeretném megtartani. No és persze a családom körében töltött idők a legértékesebbek, két unokámmal is szeretnék minél többet foglalkozni.

⁷⁸ Csonka András (1965) színész, énekes és műsorvezető, a musical színjátszás két fellegrájában, az Operettszínházban és a Madách Színházban számos szerepet játszott el, látható volt többek között a *Funny girl*, a *Hotel Menthol*, a *Szépség és a Szörnyeteg*, a *Kán-kán*, az *Abigél*, a *Szép nyári nap* című musicalek főszerepeiben, valamint a *Viktória*, a *Cigányszerelem* és a *Csókos asszony* című operettekben.

⁷⁹ A Stúdió 11 a Magyar Rádió tánczenekara volt, jelenleg önállóan működő együttes. A Magyar Rádió Tánczenekarát 1946-ban hozták létre, ebből létszámcsökkentéssel alakult a Stúdió 11 1963-ban, Zsoldos Imre és Dobsa Sándor vezetésével, utalva arra, hogy 11-en zenélnek benne. Az együttes volt a '60-as, '70-es, nyolcvanas években megrendezett Táncdalfesztivál, *Tessék választani!*, *Made in Hungary* tánczenei bemutatók és a legtöbb rádiós és televíziós könnyűzenei műsor állandó kísérőzenekara.

⁸⁰ A vonósegélytestet 1998-ban alapította Puskásné Ispán Franciska abból a célból, hogy ápolják az 1997-ben elhunyt legendás dirigens, Solti György emlékét.